

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ:

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ

Επιμέλεια: Κ. Π. Χάρης - Ν. Β. Πετρουλάκης - Σ. Νικόδημος

Πρακτικά του Θ' Διεθνούς Παιδαγωγικού Συνεδρίου.
(Βόλος 1999)

Ατραπός

Ανοικτά πανεπιστήμια και παραδοσιακά Α.Ε.Ι.: Συμπτώσεις - ομοιότητες και διαφορές

Γεράσιμος Κουστουράκης - Χρήστος Παναγιωτακόπουλος

Εισαγωγικά

Η εμφάνιση των συστημάτων Ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης εντοπίζεται για πρώτη φορά στη Β. Αμερική (Η.Π.Α. - Καναδάς) και την Αυστραλία κατά τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα. Σ' αυτό συνέβαλε η ομοιότητα των υφιστάμενων κοινωνικοοικονομικών δομών στις χώρες αυτές και αποσκοπούσε: α) στην επαγγελματική κατάρτιση των εργαζόμενων πολιτών, β) στην προώθηση της ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών και για τούς πολίτες των απομακρυσμένων γεωγραφικά περιοχών, και γ) στην ενσωμάτωση και αφομοίωση των μεταναστών μέσω της κοινωνικοποίησής τους στην υπάρχουσα "αγγλοκεντρική" κουλτούρα.

Στον ευρωπαϊκό χώρο οι πρώτες προσπάθειες για την καθιέρωση της εκπαίδευσης από απόσταση εντοπίζονται στις Σκανδιναβικές χώρες και τη Δανία κατά τις αρχές του αιώνα μας. Πρόκειται για την παροχή επαγγελματικής, μη πανεπιστημιακού επιπέδου, εκπαίδευσης σε ενήλικες, μια κίνηση που είχε ως θεωρητικό και πρακτικό της υπόβλητο τη μακροχρόνια παράδοση λειτουργίας των "λαϊκών σχολείων" (folk schools).

Στη χώρα μας η παροχή Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης (ΑεξΑΕ) υλοποιείται με την ίδρυση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (Ν. 2552/1997, Φ.Ε.Κ. 266 Α', 24-12-1997). Η λειτουργία του ξεκίνησε ουσιαστικά από το ακαδημαϊκό έτος 1998-99 με την προσφορά δύο Προγραμμάτων Μεταπτυχιακών Σπουδών.

Στην παρούσα εργασία θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε το ζήτημα της Ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτό εκφράζεται μέσα από το θεσμό των Ανοικτών Πανεπιστημίων (Α.Π.), πραγματοποιώντας τις αναγκαίες συγκρίσεις των συγκεκριμένων ιδρυμάτων με τα παραδοσιακά Α.Ε.Ι., έχοντας ως κύριο σημείο αναφοράς για τη χώρα μας το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο - Ε.Α.Π., ως αντιπροσωπευτικό Ίδρυμα ΑεξΑΕ. Το Ε.Α.Π. με βάση τον ιδρυτικό του νόμο δε λειτουργεί ανταγωνιστικά προς τα υφιστάμενα παραδοσιακά Α.Ε.Ι., λαμβανομένων σε πρώτο επίπεδο υπόψη των ηλικιών των υποψηφίων φοιτητών, στους οποίους απευθύνεται.

Ανοικτά πανεπιστήμια και παραδοσιακά Α.Ε.Ι.

Η αλλαγή των σύγχρονων μεθόδων εκπαίδευσης στα Πανεπιστήμια, που οφείλεται στην αλλαγή των υφιστάμενων κοινωνικο-οικονομικών συνθηκών, οδήγησε στην ανάπτυξη της ΑεξΑΕ, που παρέχεται κατά κύριο λόγο από τα Α.Π. [1]. Βέβαια, ο τρόπος λειτουργίας των συγκεκριμένων πανεπιστημίων σε σχέση με τα συμβατικά Α.Ε.Ι. εμφανίζει ομοιότητες αλλά και διαφοροποιήσεις που εντοπίζονται στα ακόλουθα:

α) **Προσανατολισμός - στοχοθεσία:** Συγκρίνοντας τα Α.Π., ως εκπαιδευτικές οντότητες, με τα συμβατικά Α.Ε.Ι. διαπιστώνουμε την ύπαρξη μιας διαφορετικής φιλοσοφικής - ιδεολογικής θεώρησης. Πιο συγκεκριμένα η πρόσβαση στην παραδοσιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση γίνεται με τη διαμεσολάβηση επιλεκτικών μηχανισμών (λ.χ. εισαγωγικές εξετάσεις) καθώς υποστηρίζεται ότι πρέπει να σπουδάζουν οι καλύτεροι. Πρόκειται για σπουδές ενός κλειστού αριθμού φοιτητών, που εντοπίζονται σε συγκεκριμένη ομάδα ηλικιών (18-25 ετών περίπου) και παρακολουθούν ένα ορισμένο και αυστηρά προκαθορισμένο και δομημένο πρόγραμμα. Αυτοί έχουν παράλληλα την υποχρέωση να βρίσκονται στην έδρα του ιδρύματος, όπου και συμβαίνει η παράδοση των διαφόρων μαθημάτων σε συγκεκριμένες αίθουσες διδασκαλίας. Στην περίπτωση των Α.Π. επιχειρείται η παροχή σπουδών αποκλειστικά με τη μέθοδο της "εξ αποστάσεως διδασκαλίας", αν και σε κάποιες περιπτώσεις χρησιμοποιείται επικουρικά και η μέθοδος της "πρόσωπο με πρόσωπο" (face-to-face) διδασκαλίας. Ως στόχος των Α.Π. προβάλλεται η παροχή σπουδών σε όλους τους ενδιαφερόμενους. Πρόκειται για ένα μεγάλο φάσμα ηλικιών, δηλαδή για πολίτες σε όλη τη διάρκεια της σπουδαστικής, εργασιακής και συνταξιοδοτικής τους ζωής. Έτσι, προωθούνται με έμπρακτο τρόπο η ισότητα ευκαιριών και η εφαρμογή των δημοκρατικών θεσμών στην εκπαίδευση. Παράλληλα παρέχεται η "δεύτερη" ευκαιρία σε όσους απέτυχαν κατά το παρελθόν να εισαχθούν στα συμβατικά Α.Ε.Ι.. Η διαμόρφωση του προγράμματος σπουδών στα Α.Π. παρουσιάζει σημαντική ευελιξία καθώς επιδιώκεται η ανταπόκριση, αφενός, στις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα του κάθε φοιτητή, και αφετέρου στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας για συγκεκριμένες επαγγελματικές - επιστημονικές εξειδικεύσεις. Συνεπώς τα Α.Π. διακρίνονται από το ρεαλιστικό προσανατολισμό τους και το "δυναμικό" χαρακτήρα τους καθώς μέσα από τη διαβίου εκπαίδευση και την εκπαίδευση των ενηλίκων προάγουν τον εκσυγχρονισμό της εκπαίδευσης και την προσαρμογή της στον μεταβαλλόμενο κόσμο των σήμερα.

Συνεπώς με βάση τα προηγούμενα είναι φανερό η ουσιαστική διαφορο-

ποίηση στον φιλοσοφικό προσανατολισμό και τη στοχοθεσία μεταξύ των δύο αυτών συστημάτων.

β) Εκπαιδευτική δομή ιδρυμάτων και παρεχόμενα διπλώματα: Στην περίπτωση των Α.Π. υιοθετείται το “αρθρωτό” (modular) σύστημα, γεγονός που τα διαφοροποιεί ουσιαστικά από τα παραδοσιακά Α.Ε.Ι. Βασική λειτουργική μονάδα στην περίπτωση του Α.Π. είναι η “Θεματική Ενότητα” (Θ.Ε.) σ’ αντίθεση με το “εξαμηνιαίο μάθημα” για το κλασικό σύστημα. Έτσι, για ν’ αποφοιτήσει κάποιος φοιτητής οφείλει να έχει παρακολουθήσει επιτυχώς έναν ορισμένο αριθμό Θ.Ε. Στην περίπτωση των παραδοσιακών Α.Ε.Ι. τα διάφορα εξαμηνιαία μαθήματα προσφέρονται κατά μονοσήμαντο τρόπο από τα υπάρχοντα τμήματα, όπως λ.χ. ιατρικής, που εντάσσονται, ανάλογα με την επιστημονική τους κατεύθυνση, σε συγκεκριμένες σχολές (ευρύτερη έννοια), λ.χ. επιστημών υγείας. Οι σπουδές, λοιπόν, που παρέχονται είναι αυστηρά προκαθορισμένες και αναφέρονται σ’ ένα συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο. Ο φοιτητής δεσμεύεται στο να παρακολουθήσει αποκλειστικά τα μαθήματα, που προσφέρονται από το Τμήμα του και όχι κάποια άλλα συναφή, που δίνονται από τμήματα της ίδιας σχολής. Στην περίπτωση των Α.Π. υφίσταται η Σχολή και όχι το Τμήμα. Η κάθε Σχολή προσφέρει ένα σύνολο Θ.Ε. από τις οποίες μπορεί ελεύθερα να επιλέξει ο φοιτητής και να δομήσει κατά διαφορετικό τρόπο τη μορφωτική του φυσιογνωμία. Το γεγονός αυτό εξασφαλίζει στα Α.Π. την ευελιξία του προγράμματος σπουδών τους και τη μορφωτική διαφοροποίηση των αποφοίτων τους. Σημειωτέον, ότι ως Θ.Ε. (module) θεωρείται εκείνη η λειτουργική μονάδα που καλύπτει πλήρως ένα γνωστικό αντικείμενο σε προπτυχιακό ή μεταπτυχιακό επίπεδο και αντιστοιχεί σε διδακτέα ύλη 3 εξαμηνιαίων μαθημάτων ενός παραδοσιακού Α.Ε.Ι. Η ευελιξία του προγράμματος των Α.Π. αποδεικνύεται τόσο από την παροχή αυτοτελών κύκλων σπουδών μικρής χρονικής διάρκειας, όσο και από την πολυτυπία και σε διαφορετικά επίπεδα της πιστοποίησης των σπουδών τους.

Συνεπώς, είναι φανερή η ευελιξία παροχής και πιστοποίησης σπουδών των Α.Π. σε πολλαπλά επίπεδα. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι τα Α.Π., συμπεριλαμβανομένου και του Ε.Α.Π., δεν παρέχουν προγράμματα σπουδών σε όλο το φάσμα των υφιστάμενων επιστημών, π.χ. Ιατρικής. Επίσης, είναι υπαρκτή η αδυναμία των Α.Π. να καλύψουν σπουδές που απαιτούν εκτεταμένη και μακροχρόνια εργαστηριακή και πρακτική εξάσκηση των φοιτητών τους.—

γ) Εκπαιδευτικό υλικό: Στα παραδοσιακά Α.Ε.Ι. η εκπαίδευση γίνεται συνήθως με συγγράμματα του καθηγητή που διδάσκει το κάθε εξαμηνιαίο

μάθημα. Η εξειδίκευση της ύλης και οι κατευθύνσεις του περιεχομένου του κάθε εγχειριδίου έγκεινται στην αποκλειστική διάθεση του κάθε συγγραφέα. Επίσης, λόγω της αυτοτέλειας των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων, παρατηρείται το φαινόμενο της διαφορετικότητας των συγγραμμάτων που χρησιμοποιούνται για το ίδιο μάθημα από τα ομοιογενή Τμήματα (λ.χ. ψυχολογίας) των διαφόρων Α.Ε.Ι. Σε αυτά ενδέχεται να παρατηρούνται ουσιώδεις διαφοροποιήσεις αναφορικά με τις επιστημονικές προσεγγίσεις, που αναπτύσσονται και τη βαρύτητα που δίνεται σχετικά με τον εντοπισμό του ενδιαφέροντος και την ανάπτυξη των διαφόρων τομέων της επιστημονικής γνώσης. Αντίθετα, στην περίπτωση των Α.Π., η σύνθεση του περιεχομένου και η παραγωγή του εκπαιδευτικού υλικού είναι το αποτέλεσμα μιας ομαδικής διαδικασίας. Πιο συγκεκριμένα, εκτός από τους συγγραφείς - δημιουργούς του υλικού, και μιλάμε πάντοτε για ομάδα συγγραφέων για κάθε Θ.Ε., εμπλέκονται με ουσιαστικό και καθοριστικό τρόπο και άλλα πρόσωπα, που είναι ειδικά στην εκπαίδευση από απόσταση και στην εκπαίδευση των ενηλίκων. Στην περίπτωση του Ε.Α.Π. η παραγωγή του εκπαιδευτικού υλικού για μια ορισμένη Θ.Ε. είναι το αποτέλεσμα της επιτυχούς συνεργατικής προσπάθειας της ομάδας των συγγραφέων με τους κριτικούς αναγνώστες, τον ακαδημαϊκό υπεύθυνο και τους ειδικούς για την εκπαίδευση από απόσταση. Εδώ, το εκπαιδευτικό υλικό και σε αντίθεση με αυτό των παραδοσιακών Α.Ε.Ι., διακρίνεται από την πολυτυπία των μορφών του (ποικιλία μορφών έντυπου υλικού, οπτικο-ακουστικό και λογισμικό πληροφοριακό υλικό). Ως επιτυχημένο εκπαιδευτικό υλικό θεωρείται εκείνο που μπορεί να μιλάει από μόνο του στο φοιτητή, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον του και διδάσκοντάς τον, συμβάλλοντας, έτσι, στην προαγωγή της διαδικασίας της μάθησης από απόσταση [2, 3, 4]. Μέσα από τη συνεργασία των Α.Π. σε διεθνές επίπεδο επιδιώκεται η βελτίωση της ποιότητας σπουδών και η καλύτερη προσαρμογή του εκπαιδευτικού υλικού στις ανάγκες των φοιτητών [5].

Συνεπώς το εκπαιδευτικό υλικό που παρέχεται στα συμβατικά Α.Ε.Ι. είναι ριζικά διαφορετικό σε σύγκριση με αυτό των Α.Π., χωρίς αυτό να σημαίνει ότι διαφέρουν μεταξύ τους ως προς την επιστημονική επάρκεια.

δ) Διδακτικό έργο και φοιτητές: Σε αντίθεση με τα παραδοσιακά πανεπιστήμια, όπου το κάθε εξαμηνιαίο μάθημα διδάσκεται από έναν καθηγητή, στην περίπτωση των Α.Π. έχουμε το θεσμό της "ομάδας διδακτικού προσωπικού" για κάθε Θ.Ε. Εδώ, αντιστοιχεί ένας καθηγητής (tuitor - instructor) για κάθε 30 περίπου φοιτητές μιας συγκεκριμένης Θ.Ε.. Ακόμη, υφίσταται το πέρασμα από το δασκαλοκεντρικό στο μαθητοκεντρικό σύστημα με αύξηση του ενδιαφέροντος για την προσέγγιση με προσωπικό τρόπο της γνώ-

σης από την πλευρά του φοιτητή [6, 7]. Ο τελευταίος, σε σύγκριση με το φοιτητή των παραδοσιακών Α.Ε.Ι. διακρίνεται από την αυξημένη αυτονομία του, κι από την ύπαρξη κάποιων διευκολύνσεων για τη διενέργεια των σπουδών του. Εργάζεται, ατομικά και με βάση το υλικό που αναπτύχθηκε από το Α.Π., το οποίο και του αποστέλλεται στον ιδιωτικό του χώρο. Ακόμη, μπορεί να σχηματίζει με ευέλικτο τρόπο το πρόγραμμα σπουδών του, να ρυθμίζει τον τρόπο συμμετοχής του σε αυτές, να διευκολύνει τις συναντήσεις με τον καθηγητή του και ν' αξιολογεί την ποιότητα των μαθημάτων που λαμβάνει [8]. Όμως, όπως προκύπτει από σχετικές έρευνες, οι σπουδαστές των συστημάτων ΑεξΑΕ έχουν μεγαλύτερη ανάγκη από καθοδήγηση και ψυχολογική στήριξη απ' ό,τι οι συνάδελφοί τους των παραδοσιακών Α.Ε.Ι.. Στην περίπτωση της αποτυχίας κι εγκατάλειψης των σπουδών τους τα προβλήματα εντοπίζονται στις αρνητικές συνθήκες που απορρέουν από το μαθησιακό περιβάλλον, στο εκπαιδευτικό υλικό και στην ανεπάρκεια των καθηγητών ώστε να τους κατευθύνουν και να τους ενθαρρύνουν κατά τη διαδικασία της μάθησης [6, 9, 10, 11]. Συνεπώς, στο πλαίσιο των Α.Π. η σχέση μεταξύ των δυο φορέων της μάθησης είναι περισσότερο προσωπική αφού γίνεται προσπάθεια για την προσαρμογή του διδακτικού έργου στις ανάγκες των φοιτητών τους [12]. Αντίθετα, στα παραδοσιακά Α.Ε.Ι. η συγκεκριμένη σχέση είναι λιγότερο προσωπική και αρκετές φορές τελείως απρόσωπη. Εδώ, ο καθηγητής διδάσκει μετωπικά παρουσιάζοντας τις επιστημονικές γνώσεις στους φοιτητές του, που λειτουργούν συνήθως, ως ακροατές, ζητώντας, ενδεχομένως, στο τέλος της παράδοσης κάποιες διευκρινίσεις. Η αλληλεπίδραση μεταξύ φοιτητή - καθηγητή μπορεί ν' αναπτυχθεί κυρίως στις σχολές με μικρό αριθμό εισαγομένων και στις περιπτώσεις των εργαστηριακών ασκήσεων ή της εκπόνησης σχετικών εργασιών. Βέβαια η σχέση αυτή έχει απλά καθοδηγητικό χαρακτήρα με στόχο την εμπέδωση των προσφερόμενων επιστημονικών γνώσεων από τον φοιτητή. Στο τέλος κάθε εξαμηνιαίας περιόδου ο φοιτητής εξετάζεται γραπτά ή προφορικά από τους καθηγητές του και λαμβάνει έναν βαθμό, που αντικατοπτρίζει την επιτυχία ή την αποτυχία του σε κάθε μάθημα, τον οποίο και πληροφορείται πάλι κατά απρόσωπο τρόπο με την επικόλληση του βαθμολογίου στον πίνακα ανακοινώσεων. Στην περίπτωση του Α.Π. η προσωπική σχέση μεταξύ φοιτητή - καθηγητή εντοπίζεται σε όλες τις πτυχές της αλληλεπίδρασής τους, δηλαδή κατά τη διδασκαλία, την αξιολόγηση και τη συμβουλευτική στήριξη του φοιτητή. Η διδασκαλία εκτυλίσσεται κατά τις διάφορες συμβουλευτικές συναντήσεις, όπου ο καθηγητής πρέπει να είναι προετοιμασμένος επαρκώς ώστε να επιλύσει τις απορίες που έχουν οι φοιτητές του από τη μελέτη του διδακτικού υ-

λικού, να συζητήσει μαζί τους και να τους καθοδηγήσει στην περαιτέρω μελέτη τους. Το διδακτικό έργο του καθηγητή συνεχίζεται για όλο το χρονικό διάστημα που προσφέρεται η συγκεκριμένη Θ.Ε. καθώς δέχεται τα μηνύματα των φοιτητών του και φροντίζει για την επίλυση των αποριών τους παρέχοντας την αναγκαία βοήθεια ώστε να συνεχίσουν απρόσκοπτα τη μελέτη τους. Ακόμη, ο καθηγητής μέσα από την αξιολόγηση των γραπτών εργασιών των φοιτητών του επιχειρεί την ψυχολογική τους στήριξη καθώς με την κοινοποίηση του βαθμού τους κάνει σχόλια παρότρυνσης, ενθάρρυνσης ακόμη κι όταν υφίστανται διορθώσεις σοβαρών επιστημονικών λαθών. Στην τελευταία περίπτωση η απάντησή του πρέπει να είναι σαφής, πειστική, εμπειριστατωμένη, υποδεικνύοντας παράλληλα τον τρόπο κάλυψης των επιστημονικών κενών και δημιουργώντας την αίσθηση στον φοιτητή ότι βρίσκεται κοντά του για να τον βοηθήσει ν' αντεπεξέλθει στις γνωστικές δυσκολίες. Τέλος, από τα πιο σοβαρά εγχειρήματα στην ΑεξΑΕ είναι η υποστήριξη του φοιτητή από τον καθηγητή του σε όλα τα στάδια της μελέτης του. Μάλιστα, οι παρεμβάσεις του τελευταίου πρέπει να χαρακτηρίζονται από το στοιχείο της ευελιξίας ώστε από τη μια πλευρά να ενθαρρύνει και να καθοδηγεί τους φοιτητές του στη μάθηση, κι από την άλλη να εξασφαλίζονται οι παράγοντες της αμεροληψίας και της αντικειμενικότητας [13].

Από τα προηγούμενα είναι φανερό η ανάπτυξη μιας δυναμικής αλληλεπίδρασης μεταξύ καθηγητή και φοιτητών στα Ανοικτά και εξ Αποστάσεως Ιδρύματα, κάτι που δεν υφίσταται ως στόχος στην παραδοσιακή τριτοβάθμια εκπαίδευση.

ε) Οργάνωση - Διοικητική δομή - υλικοτεχνική υποδομή: Ο τρόπος οργάνωσης ενός Α.Π. διαφέρει από τον αντίστοιχο ενός παραδοσιακού Α.Ε.Ι. [14]. Πιο συγκεκριμένα, εκτός από το σύστημα της μηχανοργάνωσης της Γραμματείας για την ενημέρωση του μητρώου των φοιτητών και τη χορήγηση πτυχίων και πιστοποιητικών, όπως συμβαίνει και με τα παραδοσιακά Α.Ε.Ι., απαιτείται εκτεταμένη οργανωτική δομή τόσο για την ανάπτυξη, παραγωγή, αποθήκευση και διανομή του εκπαιδευτικού υλικού, όσο και για τη διαχείριση της διδακτικής δραστηριότητας κι επικοινωνίας μεταξύ καθηγητών και φοιτητών. Βέβαια, η διαφοροποίηση που παρατηρείται στον οργανωτικό χαρακτήρα των Α.Π. ανά τον κόσμο αποδίδεται στις εθνικές πολιτικές παιδείας και στις εθνικές ιδιαιτερότητες [8]. Μάλιστα, στην περίπτωση των Α.Π. τα τοπικά κέντρα σπουδών θεωρούνται ως απαραίτητες μονάδες για την κάλυψη των αναγκών των φοιτητών τους. Στα τοπικά κέντρα σπουδών καθίσταται δυνατή η χρήση, ενδεχομένως, ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών από τους φοιτητές των κοντινών περιοχών, όπως και η διενέργεια της "κα-

τά πρόσωπο" διδασκαλίας, η εκτέλεση των εργαστηριακών ασκήσεων, η χρήση της τεχνολογίας και των εφαρμογών της. Έτσι σε αυτά είναι δυνατή η εκτέλεση δραστηριοτήτων όπως: ακουστικές συνεδριάσεις, τηλεδιασκέψεις, σύνδεση με καλωδιακά συστήματα, χρήση τηλεόρασης και βίντεο (αναπτυσσόμενες χώρες, λ.χ. Τουρκία), χρήση του δικτύου Internet, χρήση λογισμικού η/υ και προγραμμάτων πολυμέσων, διδασκαλία με τη χρήση των νέων τεχνολογιών [15, 16, 17, 18]. Μάλιστα, για τη διενέργεια των εργαστηριακών ασκήσεων από τους φοιτητές των Α.Π. είναι δυνατή η χρήση των σχετικών εγκαταστάσεων άλλων παραδοσιακών Α.Ε.Ι. ή εκπαιδευτικών οργανισμών μέσα από τη σύναψη συνεργασιών ή την ενοικίαση των συγκεκριμένων χώρων. Λόγω του χαμηλότερου κόστους μιας τέτοιας διαδικασίας σε σύγκριση με τις δαπάνες που απαιτούνται για τη δημιουργία εκ του μηδενός αντίστοιχης κατάλληλης υποδομής. Μάλιστα με τη χρήση της τεχνολογίας των η/υ από τα Α.Π. της Ευρωπαϊκής ηπείρου επιτυγχάνεται η σύνδεσή τους μέσω δικτύου για ανταλλαγή πληροφοριών πράγμα που μπορεί να συμβάλει, μακροπρόθεσμα, στην εναρμόνιση της λειτουργίας και της εκπαιδευτικής τους δραστηριότητας [8, 19].

Από τα προηγούμενα καθίσταται σαφές ότι τα Α.Π. απαιτούν (σε αντίθεση με τα παραδοσιακά) σε μεγάλο βαθμό την ύπαρξη εξελιγμένης οργανωτικής δομής στη διαχείριση και επικοινωνία αλλά και αυξημένη υποστήριξη από τη σύγχρονη τεχνολογία.

στ) Έρευνα - αξιολόγηση: Διαφοροποίηση υφίσταται αναφορικά με τους ερευνητικούς προσανατολισμούς των παραδοσιακών και των Α.Π.. Στην πρώτη περίπτωση η έρευνα εντοπίζεται κυρίως στους διάφορους επιστημονικούς τομείς όπως λ.χ. ιατρική, φυσική, χημεία, βιολογία. Στη δεύτερη περίπτωση η έρευνα εκτός από αυτήν της προηγούμενης περίπτωσης επικεντρώνεται και στη μελέτη του τρόπου λειτουργίας των Α.Π., στη βελτίωση των μεθόδων της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και στη βελτίωση της ποιότητας του εκπαιδευτικού υλικού. Για το σκοπό αυτό λειτουργούν ειδικά εργαστήρια, όπως είναι το "Εργαστήριο Εκπαιδευτικού Υλικού και Εκπαιδευτικής Μεθοδολογίας" στην περίπτωση του Ε.Α.Π., που αποτελεί και τον φορέα παραγωγής του εκπαιδευτικού υλικού. Επιπλέον, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στα παραδοσιακά Α.Ε.Ι., το έργο των Α.Π. στους διάφορους τομείς δραστηριοτήτων (διδασκικό έργο, διδακτικό υλικό, διοικητικές υπηρεσίες) αξιολογείται συνεχώς από τους ίδιους τους φοιτητές με τη συμπλήρωση κατάλληλων ερωτηματολογίων. Τα τελευταία τυγχάνουν επιστημονικής επεξεργασίας και ανάλυσης από ειδικές ανεξάρτητες ερευνητικές μονάδες, που υφίστανται στο πλαίσιο των συγγεγραμμένων ιδρυμάτων (Μονάδα Εσω-

τερικής Αξιολόγησης στην περίπτωση του Ε.Α.Π. [20]), ενώ τα ερευνητικά αποτελέσματα μεταφράζονται σε πράξη με την προώθηση των απαιτούμενων συμπληρωματικών και διορθωτικών κινήσεων. Κι αυτό γιατί ο στόχος της βελτίωσης των προσφερόμενων υπηρεσιών και της διόρθωσης των ατελειών που υπάρχουν θεωρείται ως ιδιαίτερα σημαντικός για την επιτυχία των θεσμών της ΛεξΑΕ στην πράξη [19, 21]. Αξίζει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι τελευταία έχει αρχίσει μια προσπάθεια εσωτερικής αξιολόγησης και σε μερικά παραδοσιακά τριτοβάθμια ιδρύματα, όπως είναι το Πανεπιστήμιο Πατρών.

ξ) Όργανα διοίκησης, διδακτικό προσωπικό και πόροι του Ε.Α.Π.: Σε γενικές γραμμές τα όργανα διοίκησης του Ε.Α.Π. ταυτίζονται με αυτά των παραδοσιακών Α.Ε.Ι. (Σύγκλητος, Πρύτανης, Αντιπρύτανης, Κοσμητείες, Κοσμητορες) με ανώτατο όργανο τη Σύγκλητο.

Το Διδακτικό Ερευνητικό Προσωπικό (Δ.Ε.Π.) του Ε.Α.Π. εντάσσεται στις ίδιες βαθμίδες με αυτές των παραδοσιακών πανεπιστημίων και τα καθήκοντα και υποχρεώσεις του ρυθμίζονται οικιαστικά από τους ισχύοντες νόμους περί Α.Ε.Ι.

Το νομικό καθεστώς αναφορικά με τους πόρους λειτουργίας και την οικονομική διαχείριση του Ε.Α.Π. καθορίζεται από τις κείμενες διατάξεις περί Α.Ε.Ι. (τακτικός προϋπολογισμός, προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης, αξιοποίηση περιουσίας κλπ.). Διαφοροποιείται, ωστόσο, από τα παραδοσιακά Α.Ε.Ι. από το γεγονός ένα μεγάλο τμήμα των πόρων του προέρχεται από την υποχρεωτική οικονομική συμμετοχή των φοιτητών για την παρακολούθηση των προγραμμάτων σπουδών που επιθυμούν.

Αντί Επιλόγου

Σύμφωνα με τα όσα εξετάσαμε καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ανάπτυξη και λειτουργία των Α.Π. συμπίπτει σε μερικά σημεία με τα παραδοσιακά Α.Ε.Ι. αλλά εμφανίζει και ουσιαστικές διαφορές. Πρόκειται για διαφοροποιήσεις που εντοπίζονται στη φιλοσοφία των ιδρυμάτων αυτών και σε όλους σχεδόν τους τομείς των δραστηριοτήτων τους. Κι αυτό γιατί στην περίπτωση των Α.Π. επιχειρείται η προσφορά της δεύτερης ευκαιρίας σε όλους τους πολίτες, η ανάπτυξη της εκπαίδευσης των ενηλίκων και η εφαρμογή της διαβίου εκπαίδευσης. Έτσι, ο τρόπος της συνολικής λειτουργίας των Α.Π. παρουσιάζει σημαντική ευελιξία σε σχέση με τα παραδοσιακά Α.Ε.Ι. ώστε να ανταποκρίνεται στις αρχές, τις ανάγκες και τις απαιτήσεις της Ανοικτής και εξ' αποστάσεως εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα, τα κύρια σημεία διαφοροποίησης εστιάζονται στα εξής: στον τρόπο εισαγωγής, στο

εκπαιδευτικό υλικό, στην πιστοποίηση σπουδών, στη μέθοδο διδασκαλίας, στη συμμετοχή φοιτητών στις δαπάνες και στους τρόπους επικοινωνίας διδάσκοντα - διδασκομένων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1 Brown J.S., Duguid P., "Universities in the Digital Age". *Change*, 28, 4, 1996, 10-19.
- 2 Kasworm C., "Self-Directed Learning and Lifespan Development". *International Journal of Lifelong Education*, 2, 1, 1983, 29-46.
- 3 Naidu S., "Applying Learning and Instructional Strategies in Open and Distance Learning". *Distance Education*, 15, 1, 1994, 23-41.
- 4 Ματραλής Χ., "Πώς η Εκπαίδευση από Απόσταση εξυπηρετεί την Ανοικτή Εκπαίδευση" στο Ε.Α.Π., *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεσμοί και λειτουργίες*, τ. Α', Πάτρα 1998.
- 5 Edwards R., "Different Discourses, Discourses of Difference: Globalisation, Distance Education and Open Learning". *Distance Education*, 16, 2, 1995, 241-255.
- 6 Hall R., "Independent Learning in Practice: An Examination of Student Behavior in the Open University UK.". *Open Learning*, 8, 3, 1993, 26-35.
- 7 Mooi C.F., "Designing and Managing a Self-Access Learning System for Adult Learners". *Guidelines*, 13, 1, 1991, 74-81.
- 8 Erasmus Bureau, *Open and Distance Higher Education in the European Community. Report from the Commission*, Brussels 1991.
- 9 Murphy K.L., *Patronage and an Oral Tradition: Influences on Attributions of Distance Learners in a Traditional Society. (A Qualitative Study)*, International Council for Distance Education, Kansas 1990.
- 10 Whitlock Q., "Student Failure in Open Learning". *Educational and Training Technology International*, 26, 2, 1989, 141-144.
- 11 Bruce N.J., "Ensuring Access and Quality in Open Learning Programmes". *Hongkong Papers in Linguistics and Language Teaching*, 15, 1992, 47-55.
- 12 Challis J., "If It Hadn't Been Offered as Open Learning, I Wouldn't Have Been Able to Do It.". *Adults Learning*, 5, 6, 1994, 158-161.
- 13 Iphofen R., "The Hidden Costs of Open Learning". *Adults Learning*, 5, 2, 1993, 42-45.
- 14 Cooper A., "Distance Learning and Management Education". *Media in Education and Development*, 18, 1, 1985, 25-28.
- 15 McIsaac M.S., "Video Education Centers to Meet Student Needs in Turkish Distance Education Programs". *Educational Communication and Technology Journal*, 36, 3, 1988, 182-185.
- 16 McWilliam E., Palmer P., "Teaching Tech(no)bodies: Open Learning and Postgraduate Pedagogy". *Australian Universities Review*, 38, 2, 1995, 32-34.
- 17 Ranky P.G., "Interactive Multimedia for Engineering Education". *European Journal of Engineering Education*, 21, 3, 1996, 273-293.
- 18 Cleary J., "Academic Libraries, Networking and Technology: Some Recent Developments". *Australian Library Journal*, 43, 4, 1994, 235-256.

- 19 Palmer J.C., "Institutional Accreditation, Student Outcomes Assessment, and the Open-Ended Institution", *New Directions for Community Colleges*, 21, 3, 1993, 49-59.
- 20 Λιζουργιώτης Λ., "Το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο" στο Ε.Λ.Π., *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεατοί και λειτουργίες*, τ. Α', Πάτρα 1998.
- 21 Guri R.S., "Differentiating between Distance/Open Education Systems: Parameters for Comparison", *International Review of Education*, 39, 4, 1993, 287-306.

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ο Γεράσιμος Κουστουράκης είναι Κοινωνιολόγος και Δρ. των Επιστημών της Αγωγής. Εργάζεται ως Καθηγητής - Σύμβουλος στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Έχει συμμετάσχει με εισηγήσεις του σε πανελλήνια και διεθνή συνέδρια. Έχει συγγράψει βιβλία - άρθρα με θεματολογία σχετική με την κοινωνιολογική - ιδεολογική ανάλυση των σχολικών εγχειριδίων, τη συγκριτική εκπαίδευση και τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών στην εκπαίδευση.

Ο Χρήστος Παναγιωτακόπουλος είναι Μαθηματικός και Δρ. των Επιστημών της Αγωγής (Εκπαιδευτικής Τεχνολογίας). Εργάζεται ως Καθηγητής - Σύμβουλος στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Έχει συμμετάσχει με εισηγήσεις του σε συνέδρια της Ελλάδας και του εξωτερικού. Συμμετέχει ως σύμβουλος ή ερευνητής - προγραμματιστής σε διάφορα εκπαιδευτικά προγράμματα. Κυριότερο συγγραφικό έργο του βιβλία σχετικά με υπολογιστές και εκπαίδευση.